

Postzegel ter ere van Emile Verhaeren (© Photo Keystone)

Omtrent Emile Verhaeren ...

2005 was het jaar van Emile Verhaeren. Geboren in 1855 werd hij al gauw de vertolker en de spilfiguur van de literaire en artistieke heropleving in België aan het eind van de 19e eeuw. Nu, 150 jaar later, geldt hij - vertaald in meer dan 20 talen - als een der voornaamste Belgische auteurs. Een paar van de activiteiten die rond zijn 150e verjaardag werden opgezet waren de tentoonstelling *Anarchisten rond Emile Verhaeren* (Koningin Fabiolazaal, Antwerpen, 1 september tot 30 oktober 2005) en de publicatie van het gelijknamige boek onder redactie van David Gullentops en Hans Vandevoorde (zie bespreking in dit nummer). Daarin werden vooral de banden van Verhaeren met de anarchistische of met het anarchisme sympathiserende kunstenaars, auteurs en denkers belicht.⁽¹⁾ Uit het onderstaande artikel van Luc Devoldere, dat in een eerste versie verscheen in *De Standaard der Letteren* van 7 oktober 2005, en uit de bijdrage van Jacques Marx die daarop volgt, blijkt dat de auteur en zijn oeuvre niet onder één noemer te brengen zijn.

(1) Programma Verhaeren 150, Provinciaal Museum Emile Verhaeren, Sint-Amands, 2005, 22 p.

Borstbeeld van Verhaeren door Angelo Hecq, ingehuldigd in 1937
(© Graphopresse Bruxelles)

De grootste Belg aller tijden. Emile Verhaeren

Luc Devoldere, hoofdredacteur Ons Erfdeel

Als iemand de grootste Belg aller tijden had moeten worden, dan is het wel Emile Verhaeren. Een nationale schrijver - aan huis bij het Belgische vorstenpaar - die een overtuigd internationalist was en uitgroeide tot het culturele geweten van Europa, gevoelig voor alle trillingen van de moderniteit. Een man die in het Frans schreef, maar als een Vlaming werd gezien, en die stierf in volle Eerste Wereldoorlog, 'the finest hour' van de 175 jaar dat ons land meegaat, als grote verdediger van het dappere, kleine België dat als een bloedende martelaar de bewondering van de wereld afdwong. Als dichter in het harnas, onvermoeibaar op de barrikaden voor zijn vaderland, laatste bastion van de beschaving tegen de barbaarse Teutonen; onder de wielen van een trein in het station van Rouen.

Als dat de grootste Belg aller tijden niet is. Alleen stond Verhaeren - bergrijpe wie kan - niet eens op de lijst van 11 genomineerden ...

Vlamingen die in het Frans schrijven, vallen namelijk tussen twee stoelen: ze zijn te Vlaams voor Franstaligen en ze worden uitgesloten door wie gelooft dat de taal 'gansch het volk' is. Nederlands zal hij nooit hebben gekend. Misschien is het Vlaams uit zijn kinderjaren, gesproken met de jongens van de straat in Sint-Amands en op dorpskermis-sen, blijven hangen, maar veel zal dat niet geweest zijn en de paters jezuiten van het Sint-Barbaracollege in Gent zullen het wel grondig hebben verbannen. Het Frans van Verhaeren werd in Parijs dan weer als exotisch en wild ervaren, maar het zou fout zijn te denken dat Verhaeren maar laat en met moeite de Franse cultuurtaal heeft geleerd. Bij de Verhaerens thuis sprak men Frans en de paters dresseerden goed.

Wij weten het intussen. De jonge staat België, die in 1880 vijftig jaar bestond, legitimeerde zich tegenover de grote Franse buur door zichzelf een glorieus 'Vlaams' verleden te verschaffen. Het debuut van Verhaeren, *Les Flamandes* uit 1883, paste perfect in deze strategie. Als we zijn biograaf Jacques Marx mogen geloven, koos ook Verhaeren bewust voor deze Vlaamse identiteit: hij construeerde ze eerder dan dat hij er een emanatie van was. Vlaanderen was voor de dichter een literair marktsegment dat hij kon voeden met de landschappen van zijn jeugd: de breed meanderende Schelde, de zwangere luchten, de 'zware schoonheid' van de Vlaamse vrouwen kregen een plaats tegen de achtergrond van de obligaat aan Vlaanderen toegeschreven mystiek en sensualiteit, de twee polen van het vette en het vrome.

Misschien had Verhaeren vooral flair voor timing. Er zijn schrijvers die hun tijd vooruit zijn, of achterna hinken. Er zijn er die hun tijd uitdrukken, omdat ze ermee samenvallen of op de top van de golf staan wanneer die over het strand rolt. Verhaeren behoort tot de laatste categorie. Buiten kijf staat in elk geval zijn buitengewoon vermogen tot medevoelen, tot deelname aan het leed en de ontkiemende krachten van zijn tijd.

Zo droomt hij als verlichte dichter-burger van een betere wereld, gebaseerd op solidariteit. Hij deelt het geloof van de Belgische socialist in de verheffing van het volk waarin de kunstenaar de bron vindt om zijn inspiratie, uitgeput door het decadentisme, te vernieuwen. Maar zijn opvatting van de kunstenaar als leider van de mensheid blijft elitair. De kunstenaar is een eenzaat die niet de dienaar is van theorieën, ook niet van sociale: "*Les théories, ils les feront aux heures où ils n'auront rien à dire.*"

Dat wil niet zeggen dat de kunst geen invloed kan uitoefenen op maatschappelijke ontwikkelingen. Verhaeren geloofde dat de kunst via het scheppen van alternatieve wereldbeelden en een nieuwe vormtaal wel degelijk de mens en de wereld van morgen kon helpen tot stand brengen.

Verhaeren was de seismograaf van zijn tijd. Hij werd de eerste bard van de brutale grandeur van fabrieken en de met hun tentakels alles opslokkende steden. Hij was erdoor gefascineerd en verschrikt, maar zag dat de vooruitgang van de mensheid alleen uit de steden kon komen. Daar kwamen immers massa's, miserie, beweging, ervaring, arbeid, industrie, wetenschap, revolutie en ideeën samen. Uit hun botsing zou de toekomst geboren

